

## ספרות עברית וכללית

### על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית

#### הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
- פרק ראשון: רומאן ונובלה  
פרק שני: סיפור קצר  
פרק שלישי: דרמה  
פרק רביעי: שירה (שירת ביאליק, שירת המחצית הראשונה של המאה ה-20, שירת ימי הביניים, שיר שלא נלמד)
- הפרק הראשון (רומאן ונובלה – 32 נקודות) הוא חובה. משלושת הפרקים השני, השלישי והרביעי יש לבחור בשני פרקים, ולענות על השאלות לפי ההוראות בכל פרק (לכל פרק – 34 נקודות).
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: (1) לנבחנים אינטרניים: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו. (2) לנבחנים אקסטרניים: תכנית הלימודים מצורפת.
- ד. הוראות מיוחדות: (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה. (2) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו. (3) אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות. (4) שים לב לכתב, לכתיב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה). רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

**ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.**

**ב ה צ ל ח ה !**

/המשך מעבר לדף/

## ה ש א ל ו ת

### פרק ראשון — רומאן ונובלה

שים לב: פרק זה הוא חובה.  
ענה על אחת מן השאלות 1-3 (32 נקודות).

**שים לב:** על שאלות 1-2 תוכל לענות גם על פי אחד מן הרומאנים ברשימה שבשאלה 3.

1. קבלת האחר והשונה, כבוד האדם ושוויון חברתי הם ערכים הבאים לידי ביטוי ביצירות ספרות רבות.

כיצד ערכים אלה (או פגיעה בהם) באים לידי ביטוי ברומאן או בנובלה שלמדת? הסבר והדגם את דבריך.

2. ביצירות רבות הרקע המשפחתי והרקע החברתי של הדמויות המרכזיות משפיעים על פעולותיה. הסבר והדגם קביעה זו, על פי הרומאן או הנובלה שלמדת.

3. **שים לב:** על שאלה 3 תוכל לענות רק על פי אחד מן הרומאנים ברשימה שלפניך.

סיפור פשוט, עיר קסומה, ספר הדקדוק הפנימי, מור מאני, מקדמות, שירה, חיי נישואים, התגנבות יחידים, זיכרון דברים, והיום איננו כלה, החטא ועונשו, מאדאם בובארי, אנה קארנינה, המשפט, האמן ומרגריטה, אל המגדלור, בית בודנברוק, מאה שנים של בדידות, הקול והזעם, אור באוגוסט, הדבר

העלילה של רומאנים רבים מובילה את גיבוריהם למצב שנראה חסר מוצא. תאר מצב כזה ברומאן שלמדת.

האם ברומאן מוצעת דרך להיחלץ ממצב זה? נמק והדגם את דבריך.

## פרק שני – סיפור קצר

אם בחרת בפרק זה, עליך לענות על שתיים מן השאלות 4-6 (לכל שאלה – 17 נקודות).

### סיפורים מאת עגנון

4. בסיפורים רבים מאת עגנון מוצגת דמות הכבולה בדפוס התנהגות שקשה לה לחרוג ממנו. בחן קביעה זו על פי דפוס ההתנהגות של דמות מרכזית בסיפור של עגנון שלמדת. האם במהלך הסיפור הדמות מצליחה בכל זאת לפרוץ את כבליה? נמק והדגם את דבריך.

### סיפורים עבריים (בלי סיפורי עגנון ובלי "אח קטן" מאת רונית מטלון), סיפורים מתורגמים

5. דרכי העיצוב של הסיפור הקצר מסייעות בבניית משמעותו. בחר בסיפור קצר שלמדת ובשתיים מדרכי העיצוב האלה: רמזים מטרימים (מקדימים), תיאורי סביבה ונוף, חפצים בעלי משמעות סמלית, שם הסיפור (אם יש בו משמעות). הצג את דרכי העיצוב שבחרת, והסבר את תרומתן בבניית המשמעות של הסיפור שבחרת.
6. "אח קטן" / רונית מטלון. תאר את מערכות היחסים של ניסו עם רחל ועם חני, והסבר את התרומה של מערכות היחסים האלה לעיצוב דמותו של ניסו הנער המתבגר.

## פרק שלישי – דרמה

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 7-17 (34 נקודות).

### טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך"

7. אחת ממטרות הטרגדיה היוונית הייתה לחנך את העם.

הסבר כיצד התנהגותו, בחירותיו וגורלו של הגיבור הטרגי בטרגדיה שלמדת ("אנטיגונה" או "אדיפוס המלך") מסייעים בהשגת מטרה זו.

### "אנטיגונה"

8. כיצד הקונפליקט המרכזי בטרגדיה "אנטיגונה" בא לידי ביטוי ביחסים בין בני משפחה?

הסבר והדגם את דבריך באמצעות שתי מערכות יחסים כאלה.

### "אדיפוס המלך"

9. בסיום הטרגדיה "אדיפוס המלך" מייעץ קראון לאדיפוס "אל תשתוקק לשלוט בכול".

הסבר מה גרם לקראון לומר דברים אלה לאדיפוס, וכיצד הם קשורים לחטא הגאווה ולגורלו הטרגי של אדיפוס.

### טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו", "רומיאו ויוליה"

10. שילוב של תכונות הגיבור וגורמים חיצוניים מוביל לגורלו הטרגי.

הסבר והדגם קביעה זו, על פי הטרגדיה שלמדת.

### "המלט"

11. חשדות ומעקבים מניעים את העלילה הטרגית במחזה "המלט" ומאפיינים את מערכות היחסים של הדמויות.

הסבר והדגם קביעה זו.

### "המלך ליר"

12. תאר את תמונת הסערה שבמערכה השלישית במחזה, והסבר את משמעויות הסערה בהקשר של הטרגדיה כולה.

**13. "מקבת"**

מקבת הוא הגיבור הטרגי המרכזי במחזה.

לדעתך, האם גם לידי מקבת היא גיבורה טרגית? נמק והדגם את דבריך, ובסס אותם על מאפייני הגיבור הטרגי.

**14. "אותלו"**

הניגוד בין תמימות ובין ערמומיות מאפיין דמויות בטרגדיה "אותלו" ומניע את העלילה הטרגית. הסבר והדגם קביעה זו.

**13. "רומיאו ויוליה"**

העלילה הטרגית ב"רומיאו ויוליה" נעה בין אהבה גדולה ובין שנאה גדולה. הסבר קביעה זו, ובסס את דבריך על שתיים מן התמונות במחזה.

**מחזה מודרני: (מן המאה ה-19 או מן המאה ה-20)**

**16.** תאר את הפתיחה ואת הסיום של המחזה המודרני שלמדת.

מה אפשר ללמוד מן המצב של הדמויות (מצבן הנפשי, החברתי, המשפחתי וכו') בפתיחת המחזה ובסיומו על תפיסת העולם שבבסיס המחזה? הסבר והדגם את דבריך.

**17.** שילוב של יסודות טרגיים וקומיים, דמות גיבור שהוא אנטי גיבור, חרדה ואי־ודאות וביקורת על תופעות בחברה המודרנית הם מאפיינים של מחזות מודרניים.

בחר בשניים מן המאפיינים האלה, והסבר כיצד הם מעוצבים במחזה המודרני שלמדת. מהי התרומה של מאפיינים אלה לבניית המשמעות של המחזה? הסבר והדגם את דבריך.

## פרק רביעי — שירה

(שירת ביאליק, שירת המחצית הראשונה של המאה ה-20, שירת ימי הביניים, שיר שלא נלמד)

אם בחרת בפרק זה, עליך לענות על שתיים מן השאלות 18-31:  
 על שאלה אחת משירת ביאליק או על שאלה אחת משירת המחצית הראשונה של  
 המאה ה-20 (שאלות 18-24),  
 ועל שאלה אחת משירת ימי הביניים או שיר שלא נלמד (שאלות 25-31)  
 (לכל שאלה — 17 נקודות).

### שירת ביאליק

18. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הכניסיני תחת כנפך / חיים נחמן ביאליק

הכניסיני תחת כנפך,  
 והיי לי אם ואחות,  
 ויהי חיקך מקלט ראשי,  
 קן-תפלותי הנדחות.

ובצעת רחמים, בין-השמשות,  
 שחי ואגל לך סוד יסורי:  
 אומרים, יש בעולם נעורים –  
 היכן נעורי?

ועוד רז אחד לך אתודה:  
 בפשי נשקפה בלהבה;  
 אומרים, אהבה יש בעולם –  
 מה-זאת אהבה?

הכוכבים רמו אותי,  
 היתה חלום – אך גם הוא עבר;  
 עתה אין לי כלום בעולם –  
 אין לי דבר.

הכניסיני תחת כנפך,  
 והיי לי אם ואחות,  
 ויהי חיקך מקלט ראשי,  
 קן-תפלותי הנדחות.

האם לדעתך השיר "הכניסיני תחת כנפך" הוא שיר אהבה? נמק והדגם את דבריך.

בתשובתך כתוב גם על שתיים מדרכי העיצוב בשיר.

19. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

### צפרת / חיים נחמן ביאליק

- בית 1 כל-העולם טובע באור ובשיר, אוצרות חיים לא-שערותם מסביב מתרחשים, ובמשעל הנמתח בין יער וגיר שנינו הולכים ומחשים. אננו הולכים והולכים, לשבילנו אין קץ, אפפוננו שבילים, כתרוננו צפרות, ובחניות של-זהב יפגענו כל-עץ ובצאלי צמרות.
- בית 2 הדמות קרוב אם עב קלה ברום עולם רפרפה? אך גם-היא חיש הפליגה למדינת הים – ואת-הרהורי הטורד כמוה ורם נשאף עמה לנצח על-כתפה. ושוב זהר רקיע, ושוב תכלת בלי-סוף, את הולכת בראש ואני כרוך אחריו, ובקמותי המלאות השתרע הנוף, והכל בהיר בו כמו בעיניך.
- בית 3 רגע אחד לי נדמה: ביער הלז, המאפיל ומשיב צנתו עלינו, גנוז מטמון מסתרים, המשמר מאז ומעולם לשנינו – פתאם רחפה הקמה – ומפה אלי-פה עבר רטט קרנים על-פני האוקינוס. הו, מי השליג עלינו – ובשפע כזה, חיל צפרות לבנות?
- בית 4 והנה נקלעה צפרת כפרח בקצה שער מחלפתך המפונה על-המחצית, וכמו רמזה לי: בחור, קום שקה-לה, ודמה אלי הצפרת! אולם את – ההרגשת בצפרת ובי? ההרגשת, כי גם-נפשי נתונה בשבי, ומפרפרת ותלויה, ומצפה לישועה במחלפתך הקלועה?
- בית 5 ובעיניך שוב אציץ ואבקש שם תשובה – וכבתחלה הן צנועות, שתי יוגי החן; מה-לי צניעות עיניך – ומחלפתך משובה, היא אומרת לי: הן! מהרי, מהרי, אחותי, נבואה היצרה, תחת חפת אשירי לך כל-נפשי אפיקה, ואת-כל-אהבתי התלויה בשערה נמית שנינו בנשיקה.

פרש את הבית הרביעי בשיר (המתחיל במילים "והנה נקלעה צפרת"), והסבר כיצד התמונה המתוארת בו משקפת את רגשותיו של המשורר, כפי שהם באים לידי ביטוי בשיר. הדגם את דבריך.

20. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

**עם דמדומי החמה / חיים נחמן ביאליק**

|                                                                                                              |                                                                                                                     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| הם האיים הרחוקים, העולמות הגבוהים<br>זו בחלומות ראיונים;<br>שעשוינו לגרים תחת כל-השמים,<br>והיינו – לגיהנום. | עם דמדומי החמה אל-החלון נא-גשי<br>ועלי התרפקי,<br>לפתי היטב צארי, שימי ראשך על-ראשי –<br>וכה עמי תדבקי.             |
| המה איי-הזהב זו צמאנו אליהם<br>כאל ארץ מולדת;<br>שכל-כוכבי הליל רמזו לנו עליהם<br>באור קרן רועדת.            | ומחשקים ודבקים, אל-הזהר הנורא<br>דומם נשא עינינו;<br>ושלחנו לחפשי על-פני ימי האוֹרה<br>כל-הרהורי לבנו.              |
| ועליהם נשאנו בלי-רע ועמית<br>כשני פרחים בציה;<br>כשני אבדים המבקשים אבדה עולמית<br>על-פני ארץ נכריה.         | והתנשאו למרום ביעף שוקק פיונים,<br>ובמרחק יפליגו, יאבדו;<br>ועל-פני רכסי ארגמן, איי-זהר אדמונים,<br>ביעף דומם ירדו. |

בשיר זה מתואר מעין מסע.

הסבר והדגם את המשמעות של מסע זה. בתשובתך פרט את שלביו השונים.



## שירת המחצית הראשונה של המאה ה־20

שירי שאול טשרניחובסקי

21. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

**ראי, אֲדָמָה / שאול טשרניחובסקי**

ראי, אֲדָמָה, כִּי הֵיינוּ בִּזְבוֹנִים עַד מָאד!  
בְּחִיקָה, מְלוֹן־בְּרָכָה, מְעוֹן סֵתֶר, זֶרַע טְמָנוּ... לֹא עוֹד  
פְּנִינֵי זִגְגִיּוֹת שֶׁל כְּסֶמֶת, זֶרַע חֹטָה כְּבֹדָה,  
גִּרְגֵר שְׁעוֹרָה חֲתוּל כְּתָם, שְׂבִל־תְּשׁוּעָה חֲרָדָה.

ראי, אֲדָמָה, כִּי הֵיינוּ בִּזְבוֹנִים עַד מָאד:  
פְּרָחֵי פְּרָחִים בְּךָ טְמָנוּ רְעֻנִים וּבְהוֹד,  
אֲשֶׁר נִשְׁקָתָם הַשֶּׁמֶשׁ מִנְּשִׁיקָתָה רִאשׁוֹנָה,  
מְצַנִּיעַ חֵן עִם יָפָה קָלַח, קִטְרֶת כּוֹסוֹ נְכוֹנָה.  
וְעַד שִׁידְעוּ צִהְרִים בְּעֶצֶם הַצֶּעֶר הַתָּם,  
וּבִטְרָם רוֹו טַל שֶׁל בָּקָר בַּחֲלוּמוֹת־אֹר נִבְטָם.

הֵא לָךְ הַטּוֹבִים בְּבִגְיָנִי, נֶעֱר טְהוֹר חֲלוּמוֹת,  
בְּרִי לֵב, נִקְיֵי כַּפִּים, טָרָם חֲלָאֵת אֲדָמוֹת,  
וְאַרְגַּי יוֹמָם עוֹדוֹ שְׁתִּי, אֲרָג תְּקוּוֹת יוֹם יָבֵא,  
אֵין לָנוּ טוֹבִים מִכָּל אֱלֹהִים. אֵת הָרִאִיתָ? וְאֵיפֹה?

וְאֵת תְּכֵסִי עַל כָּל אֱלֹהִים. יַעַל הַצֶּמַח בְּעֵתוֹ!  
מֵאָה שְׁעָרִים הוֹד נִכַּח, קִדְשׁ לַעֲם מְכוֹרְתוֹ!  
בְּרוּךְ קִרְבָּנָם בְּסוֹד מָוֶת, כִּפֹּר חֵיינוּ בְּהוֹד...  
ראי, אֲדָמָה, כִּי הֵיינוּ בִּזְבוֹנִים עַד מָאד!

בשיר זה חוזרת השורה "ראי, אֲדָמָה, כִּי הֵיינוּ בִּזְבוֹנִים עַד מָאד".

כיצד ה"בזבוז" בא לידי ביטוי בשיר? הסבר והדגם את דבריך.

הסבר את עמדתו של המשורר כלפי הבזבוז.

22. קרא את הסונט שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

**לא רגעי שְׁנָת, טִבֵּעַ / שאול טשרניחובסקי**

לֹא רִגְעִי שְׁנָת, טִבֵּעַ, וְחִלּוּמוֹת יִמְתְּקוּ,  
רַק רִגֵּשׁ בְּךָ אֶרְאֶה וְסַעֲרוֹת הַקֶּרֶב:  
עַל מְרוֹם שִׂיא הָרִיד וּבִמְכָרוֹת עֶמְקוֹ,  
בְּתִהוֹמוֹת הַיְשִׁימוֹן וּבְצֹל חֲבִיוֹן עֵב.

כִּי תֵאָבֵל נַפְשִׁי, וּפָצְעִי יִזְעֲקוּ,  
תְּקוּוֹתִי תִבְלֶנָּה כְּשׁוֹשׁוֹן בְּסֶתֶר,  
אֲנוּדָה לְמָקוֹם שֶׁם מְשַׁבְּרִים יִנְאָקוּ,  
לְמָקוֹם צוֹקִיו יָרִים צוּר אֲדִיר וְשֹׁב.

אֲזִי בִשְׁתִּי מְגָלִים הֶרְבִּים בְּסֻלְעִים,  
שֶׁהֶמָּה, בְּהִתְמוֹלְלָם, שְׁבִים לְרִגְעִים,  
וְטוֹר מְטוֹר יָרוֹם, גֹּל יִגְבֵּר מְגֹל;

מְצוּרִים נִכְלַמְתִּי, שֶׁהֶמָּה בְּגִאוֹנָם  
אֶל מַחֵץ מְשַׁבְּרִים, אֶל נִהְמָם וְהִמּוֹנָם  
יִסְגִּירוּ אֶת לִבָּם, וְרֹאשֵׁיהֶם אֶל עַל...

מה מאפיין את מרחבי הטבע שהמשורר מתאר?

מדוע הוא בוחר לבוא דווקא אל מרחבי הטבע האלה? הסבר והדגם את דבריך.

23. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שיר ב מתוך מחזור השירים: **שירים לאילאיל** / שאול טשרניחובסקי

אֲנִי אֶתֵּן לָהּ שִׁירִי, שִׁירִים שֶׁל יָם  
(וְשִׁמָּה לֹא יִזְכֵּר וְלֹא יִהְיֶה שִׁמָּה בָּם):

שִׁיר לָגֹל, שִׁיר לַחֹל, שִׁיר לַשְׁחָף הָרוֹן,  
לַעֲנָנָה פּוֹשֶׁטֶת, וְאִין פּוֹתֵר לָאֵן.

וְאוֹלָם הַשִּׁירִים הַקְּטָנִים אֵף לָהּ!  
בְּרָעַד נִימִי לְבִי אֵלֶיהָ יִכְלָה,

בְּטֶלְטוּל בְּדֶרֶךְ מַיִם וְעַד יָם,  
מִשְׁלָגִי הַצֶּפּוֹן וְעַד חוֹל־נֶגֶב חָם.

כִּי אֵלֶּה עֵינֶיהָ שְׁנֵי יָמִים יִרְקִים,  
בָּהֶם חַיִּי תְלוּיִים וְהִגְיוֹנִי חֲבוּקִים.

בשיר זה המשורר מבטא את רגשותיו כלפי אהובתו בדרכים עקיפות.

הסבר והדגם קביעה זו.

24. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

**אומרים: ישנה ארץ / שאול טשרניחובסקי**

|                      |                     |
|----------------------|---------------------|
| אומרים: ישנה ארץ,    | כבר עברנו כמה       |
| ארץ שכורת שמש – – –  | מדברות וימים,       |
| איה אותה ארץ,        | כבר הלכנו כמה,      |
| איפה אותה שמש?       | כחותינו תמים.       |
| אומרים: ישנה ארץ,    | כיצד זה תעינו?      |
| עמודיה שבעה,         | טרם הונח לנו?       |
| שבעה כוכבי-לכת       | אותה ארץ-שמש,       |
| צצים על כל גבעה.     | אותה לא מצאנו.      |
| ארץ – בה יתקנים      | אולי – – כבר איננה? |
| כל אשר איש קנה – – – | נדאי נטל זינה!      |
| איפה היא הארץ?       | דבר בשבילנו         |
| איה אותה גבעה?       | אדני לא צוה – – –   |

ברלין

נכנס כל הנכנס,  
פגע באח כהגמלו,  
פורש אליו שלום –  
ואור לאיש וחס לו.

אים: אותה ארץ,  
כוכבי אותה גבעה?  
מי ינחנו דרור,  
יגיד לי הנתיבה?

מהו היחס של המשורר כלפי הארץ המתוארת בשיר? הסבר והדגם את דבריך.

בתשובתך כתוב גם על התפקיד של השאלות בשיר זה.

## שירת ימי הביניים

25. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הִים בִּינִי וּבִינָה / שמואל הנגיד

הִים בִּינִי וּבִינָה / וְלֹא אָטָה לְחִלּוֹתֶךָ  
וְלֹא אָרוּץ בְּלֵב חֶרֶד / וְאֵשֶׁב עַל קְבוּרָתֶךָ?  
אָמֵת, אִם אֶעֱשֶׂה כְּזֹאת / אֵהִי בּוֹגֵד בְּאַחֻזָּתֶךָ!  
אָהָה, אָחִי, אֲנִי יוֹשֵׁב / עָלֶי קְבֻרָךְ לְעִמָּתֶךָ,  
לֶךְ מְכָאוֹב בְּתוֹךְ לְבִי / כְּמְכָאוֹבִי בְּמִיתָתֶךָ.  
וְאִם אֶתֵּן לֶךְ שְׁלוֹם – / וְלֹא אֶשְׁמַע תְּשׁוּבָתֶךָ,  
וְלֹא תֵצֵא לְפָנָשִׁי / בְּיוֹם בּוֹאִי לְאַדְמָתֶךָ,  
וְלֹא תִשְׁחַק בְּקִרְבִּי / וְלֹא אֶשְׁחַק בְּקִרְבָּתֶךָ,  
וְלֹא תִרְאֶה תְּמוּנָתִי / וְלֹא אִרְאֶה תְּמוּנָתֶךָ,  
לְמַעַן כִּי שְׂאוֹל בֵּיתֶךָ / וּבִקְבֹר מְעוֹנָתֶךָ –  
בְּכוֹר אָבִי וּבֶן אִמִּי, / שְׁלוֹמִים לָךְ בְּאַחֲרִיתֶךָ,  
וְרוּחַ אֵל תִּהְיֶה נָחָה / עָלֶי רִיחֶךָ וְנִשְׁמָתֶךָ!  
אֲנִי הוֹלֵךְ לְאַרְצִי, כִּי / בְּאַרְץ סָגְרוּ אוֹתֶךָ.  
וְאֲנִי עֵת וְאֵימָן עֵת – / וְאַתָּה לְעַד בְּנוֹמָתֶךָ,  
וְעַד בּוֹא יוֹם חֲלִיפָתִי / בְּלִבִּי אֵשׁ פְּרִידָתֶךָ!

פרש את שני הבתים הראשונים בשיר ואת שני הבתים המסיימים אותו.

האם לדעתך בא לידי ביטוי בשיר שינוי בעמדה הרגשית של המשורר כלפי מות אחיו?

נמק והדגם את דבריך.

26. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

**מְלִיצַתִּי בְּדֹאגְתִּי הַדּוּפָה / שלמה אבן-גבירול**

מְלִיצַתִּי בְּדֹאגְתִּי הַדּוּפָה / וְשִׁמְחָתִּי בְּאַנְחָתִּי דְּחוּפָה,  
וְאִם אֶרְאֶה שְׁחוּק – יִבְכֶּה לְבָבִי / לְחִיָּתִי שֶׁהִיא מְנִי קְטוּפָה.  
”יְדִידִי, הֲלֵבָן עֶשֶׂר וְשֵׁשׁ / סֶפֶד וּבָכוֹת עָלֵי יוֹם הָאֲסִיפָה –  
אֲשֶׁר הִיָּה לְהַמְשִׁיךְ בִּילְדוֹת / בְּלִחֵי כַחַבְצֵלֶת שׁוּזוּפָה?”  
שִׁפְטָנִי לְבָבִי מְנַעֲרִי / וְעַל כֵּן הִיתָה נִפְשִׁי כְּפוּפָה,  
וְשֵׁם הַבֵּין וְהַמוֹסֵר מֵנָתוֹ / וְנִפְשִׁי הַחֲרוּצָה שֶׁם קְצוּפָה.  
”וַיֵּמָּה בָּצַע בְּהִתְקַצֵּף? אֲבָל דָּם / וְקָוָה, כִּי לְכָל מָכָה תִּרְוּפָה!  
וַיֵּמָּה יוֹעִיל בְּכוֹת עַל הַמְּצוּקִים / וַיֵּמָּה יוֹעִיל לְדַמְעָה הָעֲרוּפָה?”  
וַיֵּמָּה אוֹחִיל וְעַד כִּמָּה אֶיֱחַל – / וְהַיּוֹם עוֹד וְלֹא מְלָאָה תְּקוּפָה?  
וְטָרָם בּוֹא צָרִי גִלְעָד – וַיָּמוּת / אֲנֹשׁ נִכְאָב אֲשֶׁר נִפְשׁוֹ נְגוּפָה.

מה מאפיין את הקולות השונים בדיאלוג שבשיר זה?

הסבר והדגם את דבריך.

/המשך בעמוד 15/

27. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

**חי אֶהְבֶּה / טדרוס אבולעפיה**

חי אֶהְבֶּה, צָפְרִים, עוֹפוֹ אֵלֵי אוֹהֲבִים  
 וְשָׂאוּ שְׁלוֹם כּוֹאֲבִים תוֹךְ בּוֹר כְּלוֹא יוֹשְׁבִים,  
 בִּי תִאֲמְרוּ כִּי רָעִים הֵם צִמְאִים, אֲבָל  
 לָחֶם דְּמָעוֹת וְדָם לֵב אוֹכְלִים שׁוֹאֲבִים,  
 יוֹשְׁבִים בְּבוֹר מֵאֶפֶל שְׁפֵל כְּנָפֶל, וּבֵין  
 פְּרָעוֹשׁ וַיִּתּוֹשׁ וְכָנִים לוֹהֲטִים שׁוֹכְבִים.  
 חַיּוֹת קִטְנוֹת אֲשֶׁר לֹא נִקְרְאוּ עוֹד בְּשֵׁם  
 מִשְׁתַּקְשָׁקִין שֵׁם כָּמוֹ חוֹשְׁקִים בְּעֵת עוֹגְבִים,  
 יִשְׂרָק וְבוֹב לְדְבוּרָה שֵׁם, וְשֵׁן יִחְרָק  
 עֵכֶבֶד, וַיִּחְדּוּ עָלֵי נֶפֶשׁ וְגוֹף אוֹרְבִים.  
 הַגּוֹשִׁים צוֹרְרִים אֲצִים, וְהַשּׁוֹטְרִים  
 צִוּוּ לְבַל יִתְּנוּ לָחֶם וְהַצּוֹרְרִים.

בשיר זה המשורר מתאר את חוויותיו מבית הסוהר. בדבריו הוא שוזר נימה קלילה ומשועשעת.

הסבר והדגם קביעה זו.

28. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

**לְבִי בְּמִזְרַח / ר' יהודה הלוי**

לְבִי בְּמִזְרַח וְאַנְכִי בְּסוֹף מַעְרָב – / אֵיךְ אֶטְעֶמָה אֶת אֲשֶׁר אָכַל וְאֵיךְ יַעֲרֵב?  
אֵיכָה אֲשַׁלֵּם גְּדֵרֵי וְאַסְרֵי, בְּעוֹד / צִיּוֹן בְּחֶבֶל אָדוֹם וְאֲנִי בְּכַבֵּל עָרֵב?  
יִקַּל בְּעֵינַי עֶזֶב כָּל טוֹב סִפְרָד, כְּמוֹ / יִקָּר בְּעֵינַי רְאוֹת עֲפָרוֹת דְּבִיר נַחֲרָב!

תאר את ההבדל בין היחס של המשורר למזרח ובין יחסו למערב, והסבר את התרומה של התקבולות ושל הצימודים בשיר לעיצוב יחס זה.

29. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

**יִפֶּה נוֹף / ר' יהודה הלוי**

יִפֶּה נוֹף, מְשׁוֹשׁ תֵּבֵל, קָרְיָה לְמִלֶּךְ רָב, / לֵךְ נִכְסְפָה נִפְשִׁי מִפְּאַתִּי מַעְרָב!  
הַמּוֹן רַחֲמֵי נִכְמָר כִּי אֶזְכְּרָה קֶדֶם, / כְּבוֹדֶךָ אֲשֶׁר גָּלָה וְנוֹף אֲשֶׁר חָרַב.  
וּמִי יִתְּנֵי עַל כְּנָפֵי נְשָׁרִים, עַד / אֲרוּהָ בְּדַמְעָתִי עֲפָרֶךָ וַיִּתְּעָרֵב!  
דְּרִשְׁתִּיךָ, וְאִם מְלִכְךָ אֵין בְּךָ וְאִם בְּמִקּוֹם / צָרִי גִלְעָדֶךָ – נָחַשׁ שָׂרָף וְגַם עֶקְרָב.  
הֲלֹא אֶת אֲבִנֶיךָ אֶחֱזוֹנִי וְאַשְׁקֶם / וְטַעַם רִגְבִּיךָ לִפִּי מִדְּבַשׁ יַעֲרֵב!

תאר את יחסו של המשורר לציון בשיר כולו, והסבר את התרומה של שיבוץ אחד ושל ניגוד אחד בשיר לעיצוב יחס זה.



30. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

**הבא מבול / ר' יהודה הלוי**

הבא מבול ושם תכל חרבה? / ואין לראות פני ארץ חרבה,  
ואין אדם ואין מיה ואין עוף – / הסף הכל ושכבו מעצבת?  
ובראות הר ושוחה לי מנוחה, / וארץ הערבה לי ערבה.  
ואשויח לכל עבר – ואין כל, / אבל מים ושמם ותבה,  
5 ולויתן בהרתיחו מצולה, / ואחשב כי תהום יחשב לשיבה.  
וילב הים יכחש באניה, / כאלו היא ביד הים וגבה!  
וים ינעף – ונפשי תעלו, כי / אלי מקדש אלהיה קרבה.

תאר את התחושות של המשורר המפליג בים, והסבר את התרומה של שאלה רטורית אחת  
ושל ציור לשון אחד בשיר לעיצוב תחושות אלה.

/המשך בעמוד 18/

## שיר שלא נלמד

31. לפניך השיר "הסתכל בקנקן" מאת נתן אלתרמן. קרא אותו, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

### הסתכל בקנקן / נתן אלתרמן

כל דבר בעולם, אם זהב או אם זפת,  
נוהגים לעטוף במיני מעטפת.  
הסחורה היא תמיד עטופה, זאת אומרת:  
שבחוץ היא כזאת, ובפנים היא אחרת.  
יש דברים מתוקים כמו דבש כלפי חוץ  
ובפנים מתברר שזה דוקא חמוץ.  
יש דברים משובחים מבחוץ במקרה  
ובפנים זו קדחת ועוד ממלחת.  
לפעמים אריזה ציוניסטית  
מסתירה מחשבה אגואיסטית,  
מבחוץ – אידיאל ואידאה,  
ובפנים, חביבי – מי יודע?  
וראינו זה פה וגם שם  
איה עסקו על עסקו מתנשא.  
כלפי חוץ זה – למען העם,  
ובפנים זה בשביל הפסא...  
ולכו, ידידי הקטן,  
הסתכל אף ורק בקנקן,  
רק בחוץ הסתכל ומשמש בו.  
לפעמים, ידידי,  
לא כדאי, לא כדאי,  
לא כדאי כלל לראות מה שיש בו.

א. מהי הביקורת בשיר? הסבר והדגם את דבריך. (10 נקודות)

ב. הסבר את התרומה של הניגודים ושל האירוניה בשיר לביטוי הביקורת. (7 נקודות)

## בהצלחה!